

Розділ 2

Актуальні питання розвитку фінансів, обліку і аудиту

УДК 657.2.016

*Тридід О. М.
Дзьобко І. П.*

ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. В статті обґрунтовано необхідність адаптації обліково-аналітичної системи підприємства до сучасних вимог менеджменту. Розкрито суть процесного підходу до формування обліково-аналітичної системи. Досліджено потреби менеджменту і запропоновано обліково-аналітичну систему типового підприємства.

Ключові слова: обліково-аналітична система, процесний підхід.

Вступ. Сучасні умови структурної перебудови економіки України визначають інноваційні підходи і вимоги до системи інформаційного забезпечення, яке повинно сприяти підвищенню результативності управлінських рішень із стратегічних і тактичних питань розвитку підприємства. В реальній практиці облік зорієнтований головним чином на складання фінансової та податкової звітності, і, інформація, яку надає така система обліку не є достатньою для управління.

Проблеми розвитку теорії і методології обліку та аналізу знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: М.Т.Білухи, І.О.Бланка, Ф.Ф.Бутинця, С.Ф.Голова, К.Друрі, М.В.Кужельного, В.Г.Лінника, Є.В.Мниха, Л.В.Нападовської, Б. Нідлза, В.К.Савчука, В.В.Сопка, Дж.Фостера, Ч.Т.Хорнгрена, М.Г.Чумаченка та інших вчених.

Безсумнівним є той факт, що сучасна обліково-аналітична система підприємства повинна орієнтуватися на вимоги різних рівнів керівників, власників, акціонерів, інвесторів, представників влади та інших користувачів інформації.

Метою статті є обґрунтування необхідності застосування процесного підходу до формування обліково-аналітичної системи підприємства, що сприяє прозорості та ефективності прийняття управлінських рішень.

Відповідно до мети були поставлені наступні **задачі**:

розкрити суть процесного підходу до формування обліково-аналітичної системи підприємства;

дослідити потреби менеджменту і запропонувати обліково-аналітичну систему типового підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування обліково-аналітичної системи підприємства з урахуванням процесного представлення його діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних питань формування обліково-аналітичної системи підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці нового підходу до формування обліково-аналітичної системи підприємства, що дозволяє на відміну від існуючих більш повно враховувати потреби менеджменту.

Результати дослідження. Якісні зміни в системі економічних відносин (різноманітність форм власності, інноваційність перетворень, глобалізаційно-інтеграційні аспекти тощо) ставлять задачі, які вимагають формування обліково-аналітичної системи підприємства, адекватної новим умовам. Постає необхідність у визначенні нових об'єктів обліку, внесенню корективів до формування традиційних інформаційних масивів, суттєвого підвищення оперативності обліку й аналізу, переміщення акцентів на показники якості інформації.

Аналіз літературних джерел показав, що більшість науковців [1,2] звертають увагу на проблемні питання формування фінансової звітності, і тому процес формування обліково-аналітичної системи підприємства підпорядкований цієї меті і повною мірою не задовольняє вимогам інших зацікавлених сторін. Така обліково-аналітична система підприємства не виправдано ігнорує дані обліку про стан і рух поточних процесів. З цих позицій варто представляти діяльність підприємства у вигляді сукупності взаємопов'язаних поточних процесів (бізнес-процесів), відслідковувати однорідні операції, групувати їх у відповідні функції, що стане підґрунтям для формування об'єктивної, прозорої, всеохоплюючої обліково-аналітичної системи підприємства. Так, на рис. 1 представлена принципова схема діяльності підприємства у вигляді бізнес-процесів, що дозволяє прослідити послідовність дій щодо виникнення, накопичення, організації первинних облікових даних – фундаменту обліково-аналітичної системи.

Згідно з [2], обліково-аналітична система – це система, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу та довідкову та інші види інформації. Тобто, обліково-аналітична система являє собою збір, опрацювання та оцінку всіх видів інформації, що стосується діяльності підприємства. При цьому більшість авторів рекомендують формувати інформацію у розрізі трьох видів діяльності: операційної, фінансової та інвестиційної. Але сформована за таким принципом обліково-аналітична система зводиться до задоволення потреб контролюючих органів і не відображає реальний стан речей. Для того, щоб керівництво підприємства мало підґрунтя для прийняття стратегічних рішень з приводу стійкого розвитку компанії та поліпшення його фінансового стану, об'єктивно необхідним є застосування процесного підходу до формування обліково-аналітичної системи. Так, в табл. 1 наведений приклад обліково-аналітичної системи типового підприємства, сформованої з урахуванням сукупності взаємопов'язаних бізнес-процесів.

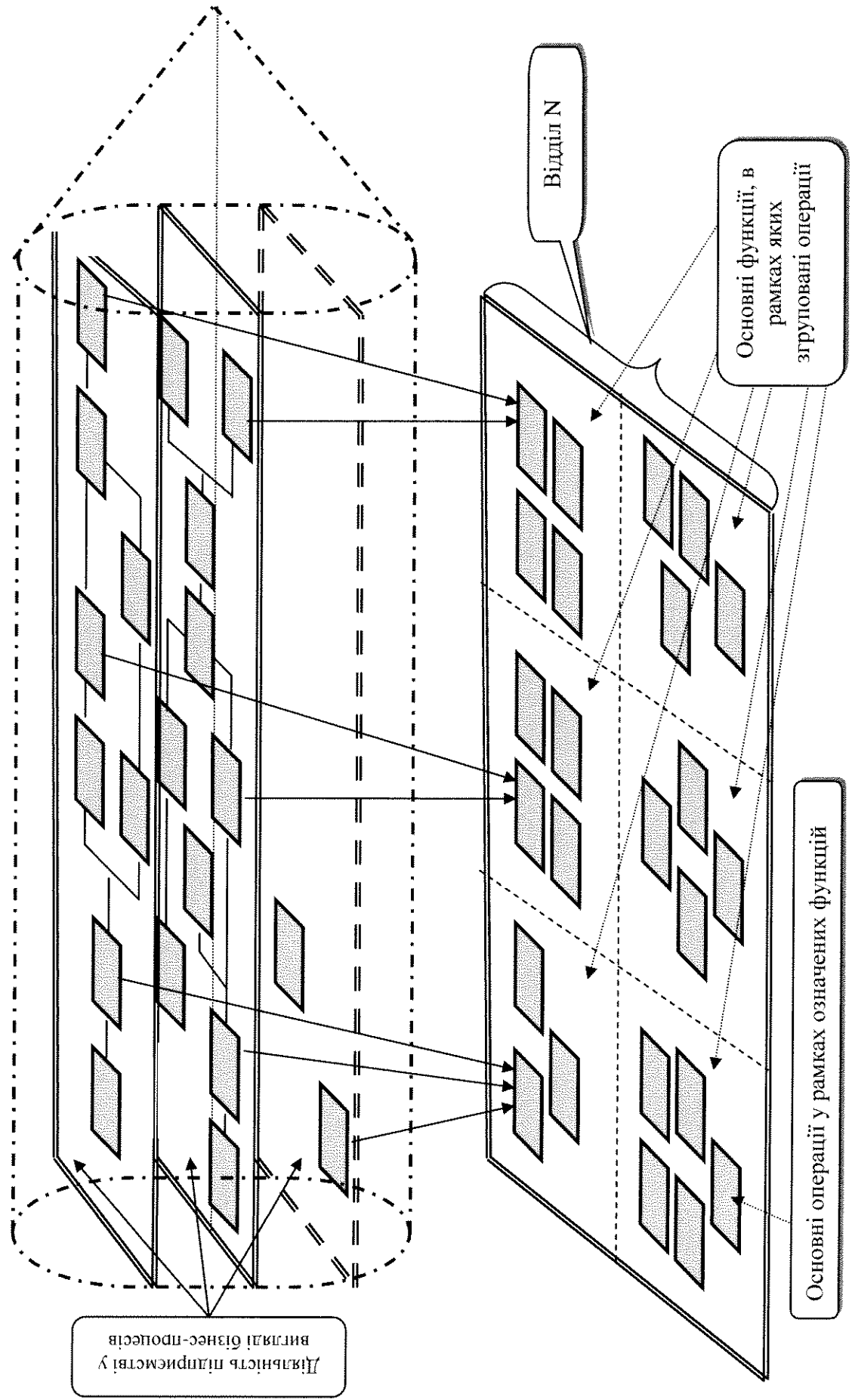

Рис. 1. Процесний підхід до представлення діяльності підприємства (удосконалено на основі [3])

Приклад обліково-аналітичної системи типового підприємства, сформованої за процесним підходом (розроблено на основі [4-7])

№	Характеристика вимог
1	2
1	Модуль управління закупівлями
1.1	Ведення довідника постачальників
1.1.1	Наявність картки постачальника з повним набором аналітики і можливістю виходу в операції постачальника (договори, замовлення, надходження, платежі)
1.2	Ведення реєстру договорів з постачальниками
1.2.1	Облік повної інформації по специфікації договору
1.2.2	Відстеження різних умов поставки та оплати
1.2.3	Можливість ведення валютних договорів з відстеженням розрахунків за ними у валюті договору
1.2.4	Відстеження статусу виконання договорів з постачання і по платежах
1.2.5	Облік мінімальної партії товару за кожним договором, мінімального і максимального терміну поставки
1.3	Ведення довідника сировини, матеріалів, готової продукції
1.3.1	Наявність картки матеріалів з необмеженим набором аналітик і угруповань, можливістю переходу до операцій з даними матеріалами з будь-яких складів
1.3.2	Можливість завдання для матеріалу будь-якої кількості одиниць виміру як із заданим, так і із плаваючим коефіцієнтом перерахунку
1.3.3	Можливість створення комплексних позицій: одна й та сама продукція, упакована в різній кількості, будь-які інші поєднання готової продукції і матеріалів. Технологічні вимоги до сучасної логістичної інформаційної системи
1.4	Ведення замовлень на закупівлю
1.4.1	Відстеження замовлень на закупівлю (висланий постачальнику, в дорозі, затриманий), дати очікуваного надходження на конкретний склад
1.4.2	Відстеження виконання замовлень: зіставлення з надходженням сировини і матеріалів за фактом
1.4.3	Зв'язок з модулем складського обліку і можливість простежити рух кожної партії до договору, замовлення, прибуткового документа
1.4.4	Функціонал (і зручний інтерфейс) співвіднесення платежів і поставок по постачальниках (автоматично, за номером документа та ін.) з можливістю формування зворотних операцій (або зняття оплати)
1.4.5	Можливість інтеграції з системою постачальника в частині отримання звітів і формування запитів на постачання в електронному вигляді
1.5	Ведення внутрішніх заявок на закупівлю ТМЦ від підрозділів
1.5.1	Можливість реєстрації заявок підрозділів на закупівлю ТМЦ (матеріалів, запасних частин) та облік їх виконання
1.6	Облік закупівель транспортних послуг
1.6.1	Можливість обліку замовлень на автотранспорт і обліку фактичного виконання заявок у прив'язці до комплектуючих відомостей (див. вимоги до Модуля управління продажами)
1.6.2	Можливість побудови звітів з вантажоперевезень (вартість доставки між точками склад-склад, склад-покупець за транспортним компаніями, по покупцях, за адресами доставки покупців тощо)

1	2
2	Модуль управління виробництвом
2.1	Облік виробничих потужностей
2.1.1	Ведення довідника виробничих вузлів (робочих центрів)
2.1.2	Можливість завдання виробничих маршрутів з будь-якого переліку виробничих вузлів. Вказівка на кожній операції: використуваного виробничого вузла, часу підготовки обладнання до виробництва, часу виготовлення одиниці (продуктивність), часу обслуговування обладнання тощо
2.1.3	Можливість відстежувати завантаження виробничих ресурсів і отримувати звіти по їх використанню
2.1.4	Ведення необмеженої кількості календарів робочих центрів із зазначенням робочих, неробочих днів, кількості годин в робочому дні. Можливість ведення робочого календаря для кожного з виробничих вузлів (управління сервісом, ремонтом)
2.1.5	Можливість завдання альтернативних технологічних маршрутів (для опису випадків, коли один і той же вид готової продукції може одночасно проводитися на різних виробничих ділянках)
2.2	Облік готової продукції та рецептур
2.2.1	Ведення довідника готової продукції (єдиного з довідником матеріалів) із зазначенням бруто та нетто ваги, кількості одиниць в упаковках, палето, групових упаковок та інших параметрів товару
2.2.2	Ведення довідника рецептур для готової продукції та напівфабрикатів. Можливість задавати безліч варіантів рецептур виробництва одного виду продукції. Можливість класифікації рецептур за видами (рівнозначна, аварійна і т.д.) й пріоритет використання
2.2.3	Можливість вказівки в довіднику рецептур кількості в будь-якій з одиниць виміру сировини на будь-яку одиницю виміру продукції
2.2.4	Деталізація рецептур по пунктах технологічного маршруту. Підтримка в системі моделей технологічного процесу, для розрахунку собівартості, контролю виконання виробничих завдань, а також для розрахунку потреб
2.3	Облік витрат на виробництво
2.3.1	Списання сировини і матеріалів на виробництво конкретного виду продукції на конкретному виробничому маршруті по факту з формуванням порівняльного звіту за відхиленнями від нормативів
2.3.2	Можливість списання сировини і матеріалів за нормативами, як на певний вид готової продукції, так і на робочий центр з подальшим автоматичним розподілом списаної вартості на весь випуск
2.3.3	Оцінка вартості незавершеного виробництва в розрізі виробничого вузла на основі даних з відпуску сировини, списання вартості відпрацьованого часу обладнання і людей, даних по випуску готової продукції або напівфабрикатів за нормативною вартістю
2.3.4	Облік списання прямих і розподілу непрямих витрат на центри відповідальності й виробничі вузли
2.3.5	Можливість побудови складної системи розподілу і перерозподілу витрат на готову продукцію, напівфабрикати за заданими базисами і алгоритмами розподілів

1	2
2.3.6	Можливість ведення планової та фактичної собівартості за кожним видом готової продукції в розрізі статей витрат; накопиченої з початку періоду фактичної собівартості робочих центрів і технологічних маршрутів. Тобто можливість формування план-факт звітів по виробничим вузлам, маршрутам, видами продукції
3	Модуль управління складом
3.1	Онлайнний облік стану запасів на всіх складах підприємства
3.1.1	Фактичний стан запасів по кожному складу в режимі реального часу, з урахуванням замовленої продукції, виробничих замовлень, сировини в дорозі і т.ін.
3.1.2	Партійний облік. Можливість завдання і зміни параметрів партії (концентрація, сортність, терміни придатності тощо). Збереження ідентифікатора і параметрів партії при її розподілі, переміщенні на інші склади, відпуску у виробництво, повернення від клієнта
3.1.3	Чіткий і прямий зв'язок кожної складської операції з первинними документами
3.1.4	Контроль негативних залишків на складі (в залежності від методу розрахунку собівартості запасів)
3.1.5	Можливість формування документів для коригувань складських операцій у відкритому періоді за кількістю, використаної партії зі збереженням цілісності вихідного документа
3.1.6	Можливість здійснення складських операцій за фактом (без наявності замовлень на продаж, закупівлю) з подальшою прив'язкою (генерацією) замовлень
3.1.7	Можливість закриття складу для блокування будь-яких документів і операцій, що змінюють стан складу раніше заданої дати
3.1.8	Резервування товару на складі за номенклатурою, групам товарів, для різних клієнтів та груп клієнтів з різним терміном, пріоритетом і т.ін.
3.2	Управління складами
3.2.1	Можливість реєстрації фактичних рухів усередині складу і між складами
3.2.2	Можливість відстежити по будь-якій операції склад-джерело і склад призначення (аж до конкретної адреси зберігання) - "кореспонденція" складів
3.2.3	Можливість ведення довідника запасів (номенклатурний довідник у прив'язці до конкретного складу) із зазначенням нормативного залишку, страхового запасу, максимального терміну зберігання партії (у розрізі видів ТМЦ)
3.2.4	Можливість створення звітів для аналізу руху запасів (оборотність, залишки)
3.2.5	Можливість побудови звітів по внутрішньоскладським переміщенням
3.2.6	Можливість інтеграції з системами штрих-кодування
3.2.7	Облік оборотної тари (на складі і у клієнтів)
3.3	Розрахунок собівартості складських рухів
3.3.1	Можливість розрахунку облікової вартості за різними методами
3.3.2	Облік коригувань при розрахунку облікової вартості за заданими користувачем параметрами (перерахунок всіх наступних рухів, нормативна вартість)
3.3.3	Можливість формування проведень за вартістю складських операцій або по кожній операції відразу при її створенні, або по всіх операціях в кінці періоду
4	Модуль управління транспортуванням
4.1	Диспетчеризація доставки

1	2
4.1.1	Створення комплектуючих відомостей зі списку замовлень на доставку на задану дату
4.1.2	Ведення довідників автотранспорту (вид, вантажопідйомність, метод завантаження). Для власного автотранспорту – зв'язок з модулем управління персоналом і модулем обліку основних засобів. Для стороннього автотранспорту – зв'язок з модулем управління закупівлями

Висновки. Виходячи із потреб менеджменту сьогодення, актуальним є впровадження процесного підходу. Разом з тим, одним із головних завдань з впровадження процесного управлінського підходу є формування обліково-аналітичної системи, за допомогою якої можна було б організувати збирання й реєстрацію інформації про витрати бізнес-процесів та аналізувати їх ефективність. Задля цього в роботі було представлено послідовність дій щодо переорієнтації обліково-аналітичної системи типового підприємства з урахуванням принципів процесного підходу.

Література

1. Садовська І.Б. Обліково-інформаційне забезпечення управлінського аналізу / І.Б. Садовська [Текст] // Вісник НУ «Львівська політехніка» : зб. наук.-прикл. пр. «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – №647. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – С. 498-503.
2. Голячук Н. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством / Н. Голячук [Електронний ресурс]: [Режим доступу] : // www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/hbHiaI.pdf
3. Елиферов В.Г. Бизнес-процессы: Регламентация и управление: Учебник / В.Г. Елиферов, В.В. Репин. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 320 с.
4. Друри К. Управленческий и производственный учет. Вводный курс : учеб. для студентов вузов / К. Друри. – 5-е изд, перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 735 с.
5. Дзёбко И.П. Сбор информации для принятия управленческих решений / И.П. Дзёбко // Современный бухгалтер. – Харьков : ООО Центр «Консульт», 2008. – № 2 (210). – С. 56-63.
6. Нападовська Л.В. Управлінський облік: Монографія / Л.В. Нападовська. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. – 450 с.
7. Нивен П.Р. Сбалансированная система показателей : Шаг за шагом: максимальное повышение эффективности и закрепление полученных результатов / П.Р. Нивен. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2004. – 328 с.

Summary. In article soundly necessity of adaptation of registration-analytical system of the enterprise to modern requirements of management. The essence process approach before formation of registration-analytical system is opened. It is investigated requirements of management and are offered registration-analytical system of the typical enterprise.

Keywords: analytical accounting system, process approa.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2010